

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Aleksandra Kotlińska-Lemieszek

**Terapia wielolekowa u pacjentów
w ośrodkach opieki paliatywnej w Polsce**

**Ilościowa i jakościowa analiza stosowanych leków,
błędów farmakoterapii oraz narażenia na działania
niepożądane i interakcje lekowe**

Poznań 2018

Tytuł angielski

Polypharmacy in patients in palliative care centres in Poland. Quantitative and qualitative analysis of drugs used, the errors of pharmacotherapy, and exposure to risk of adverse effects and drug-drug interactions

Recenzent

dr hab. n. med. Marzena Dworacka, prof. UM

Skład i łamanie

Mirosława Zajczkowska

Korekta

Barbara Błazejczak

ISBN 978-83-7597-330-3

© Copyright by Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu,
Poznań 2018

© Copyright by Aleksandra Kotlińska-Lemieszek, Poznań 2018

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO
IM. KAROLA MARCINKOWSKIEGO W POZNANIU
60-812 Poznań, ul. Bukowska 70
www.wydawnictwo.ump.edu.pl

Ark. wyd. 10,1. Ark. druk. 17,1.
Format B5. Zam. nr 23/18.
Druk ukończono w lutym 2018.

Spis treści

1. Wprowadzenie	9
1.1. Opieka paliatywna – definicja i cele. Opieka u schyłku życia	9
1.1.1. Geneza opieki paliatywnej, stan obecny i formy opieki paliatywnej w Polsce	10
1.1.2. Pacjenci w opiece paliatywnej	11
1.1.3. Objawy występujące u chorych w opiece paliatywnej	12
1.2. Pojęcie terapii wielolekowej (wielolekowości, polifarmakoterapii)	13
1.2.1. Terapia wielolekowa. Definicje	13
1.2.2. Terapia wielolekowa w opiece paliatywnej	15
1.2.2.1. Charakterystyka farmakoterapii u chorych w opiece paliatywnej	15
1.2.2.2. Farmakoterapia u chorych w trakcie opieki	17
1.2.2.3. Farmakoterapia w ostatnich dniach życia	18
1.3. Niewłaściwa farmakoterapia u pacjentów w opiece paliatywnej	18
1.4. Interakcje lekowe u pacjentów w opiece paliatywnej	23
2. Założenie i cele badania	27
3. Materiał i metoda	28
3.1. Jednostki opieki paliatywnej włączone do badania. Zasady pozyskiwania danych	28
3.2. Kryteria włączenia chorych	28
3.3. Kryteria wykluczenia z badania	28
3.4. Charakterystyka chorych	28
3.5. Analiza farmakoterapii	29
3.5.1. Ogólna analiza farmakoterapii	29
3.5.2. Analiza dawek i dróg podania leków stosowanych w łagodzeniu objawów	30
3.5.3. Analiza leków niewłaściwych	31
3.5.4. Ocena narażenia na działania niepożądane leków	33
3.5.4.1. Analiza leków działających sedatywnie	33
3.5.4.2. Analiza leków wpływających na receptory/układy cholinergiczne, dopaminowe i serotonergiczne	34
3.5.4.3. Analiza leków o znanym (udowodnionym) ryzyku powodowania <i>torsade de pointes</i> (TDP)	34
3.5.4.4. Analiza leków wymagających ostrożnego stosowania i przeciwwskazanych u chorych z niewydolnością nerek	35
3.5.5. Analiza potencjalnych interakcji lekowych	35
3.6. Analiza statystyczna	37
3.7. Zgoda Komisji Bioetycznej	37

4. Wyniki	38
4.1. Charakterystyka pacjentów	38
4.2. Ogólna charakterystyka farmakoterapii	41
4.3. Analiza szczegółowa stosowanych grup leków	46
4.3.1. Leki przeciwbólowe	46
4.3.1.1. Leki przeciwbólowe nieopiodowe	46
4.3.1.2. Leki przeciwbólowe opiodowe	48
4.3.1.2.1. Leki opiodowe stosowane regularnie	48
4.3.1.2.2. Leki opiodowe do stosowania interwencyjnego	51
4.3.2. Koanalgetyki i leki stosowane w leczeniu objawów innych niż ból	51
4.3.2.1. Glikokortykosteroidy	54
4.3.2.2. Benzodiazepiny i inne leki uspokajające i nasenne	55
4.3.2.3. Leki przeciwpsychotyczne	56
4.3.2.4. Leki przeciwpadaczkowe	56
4.3.2.5. Leki przeciwdepresyjne	57
4.3.2.6. Leki zwiotczające mięśnie szkieletowe	58
4.3.2.7. Leki stosowane w bólu opornym na leczenie	58
4.3.2.8. Inne leki stosowane w łagodzeniu objawów i profilaktyce działań niepożądanych	58
4.3.3. Leczenie przeciwnowotworowe	60
4.3.4. Leki stosowane w terapii innych przewlekłych, postępujących, zagrożających życiu chorób i chorób współistniejących	60
4.3.4.1. Leki stosowane w chorobach układu sercowo-naczyniowego	60
4.3.4.2. Leki stosowane w chorobach układu oddechowego	62
4.3.4.3. Leki przeciwcukrzycowe	62
4.3.4.4. Leki stosowane w leczeniu dny moczanowej	62
4.3.4.5. Leki stosowane w chorobach tarczycy	63
4.3.4.6. Leki stosowane w chorobach układu nerwowego	63
4.3.4.7. Leki stosowane w rozroście gruczołu krokowego	63
4.3.4.8. Leki przeciwinfekcyjne	63
4.3.4.9. Preparaty uzupełniające niedobór składników mineralnych i witaminy	64
4.4. Leki niewłaściwe – niepotrzebne, potencjalnie niepotrzebne, zduplikowane i o antagonizujących się działaniach. Błędy farmakoterapii	65
4.5. Leki powodujące wysokie ryzyko wystąpienia działań niepożądanych	72
4.5.1. Obciążenie sedatywne (ang. <i>sedative load</i>)	72
4.5.2. Obciążenie antycholinergiczne	76
4.5.3. Leki o działaniu antagonistycznym w stosunku do receptorów dopaminowych	76
4.5.4. Leki o działaniu serotoninerpicznym	78
4.5.5. Leki o znanym (udowodnionym) ryzyku powodowania <i>torsade de pointes</i> (TdP)	78

4.5.6. Leki wymagające ostrożnego stosowania i przeciwwskazane u chorych z niewydolnością nerek	78
4.6. Potencjalne interakcje lekowe	79
4.7. Interakcje lek – choroba	107
4.7.1. Chorzy z nadciśnieniem tętniczym	107
4.7.2. Chorzy z cukrzycą	107
5. Omówienie i dyskusja	108
5.1. Ogólna charakterystyka farmakoterapii	108
5.2. Analiza szczegółowa stosowanych grup leków	110
5.2.1. Leczenie przeciwbólowe	110
5.2.2. Koanalgetyki i leki stosowane w leczeniu objawów innych niż ból	114
5.2.3. Leczenie przeciwnowotworowe i inne przyczynowe	122
5.2.4. Leki stosowane w terapii innych przewlekłych, postępujących, zagrożających życiu chorób i chorób współistniejących	124
5.3. Leki niewłaściwe – niepotrzebne, potencjalnie niepotrzebne, zduplikowane i o antagonizujących się działaniach. Błędy farmakoterapii	130
5.4. Leki powodujące wysokie ryzyko wystąpienia działań niepożądanych	133
5.5. Potencjalne interakcje lekowe	137
5.6. Interakcje lek – choroba	141
5.7. Podstawy prawidłowej farmakoterapii u chorych w opiece paliatywnej. Proponowany algorytm postępowania	142
5.8. Ograniczenia badania	143
6. Wnioski	145
7. Piśmiennictwo	147
8. Streszczenie	179
9. Summary	184
10. Aneksy	189
10.1. Aneks 1. Lista jednostek medycyny paliatywnej i hospicyjnej, włączonych do badania. Nazwiska osób upoważnionych do przekazania danych	189
10.2. Aneks 2. Leki stosowane przez chorych w badanej grupie – według klasyfikacji ATC	191
11. Spis rycin	202
12. Spis tabel	203